

В. П. Прохоренко
аспірант
ДВНЗ «Університет банківської справи»

ВПЛИВ ПОКАЗНИКІВ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СФЕРИ НА ДИНАМІКУ ВВП УКРАЇНИ

Проаналізовано літературні джерела за тематикою дослідження впливу результатів діяльності банківської сфери на розвиток економіки. Виявлено, що проблемі визначення специфіки впливу банківської діяльності на розвиток в економіці приділено недостатню увагу в літературних джерелах. Обґрунтовано необхідність проведення дослідження за визначеною тематикою із використанням кореляції між показниками результатів діяльності банківської сфери і макроекономічними індикаторами. Виявлено несподівано високий рівень кореляції між деякими агрегованими показниками результатів діяльності вітчизняних банків і ВВП України.

Ключові слова: ВВП, комерційні банки, банківський сектор, кореляція, показники банківської діяльності, вплив.

Prohorenko V. P. THE INFLUENCE OF BANKS ACTIVITY TO THE DYNAMICS OF GDP IN UKRAINE

Literature sources in the field of correlation between results of banking industry and economic development dynamics were analyzed. It has been revealed, that the problem of correlation between banking activity and macroeconomics isn't enough considered. Necessity of conducting the research with using correlation between the results of banks activity and some macroeconomics indicators was proved. It has been discovered unexpectedly high correlation between some indicators of banks activity and GDP in Ukraine.

Keywords: GDP, commercial banks, banking industry, correlation, indicators of banking activity, influence.

Актуальність теми дослідження. Успішність функціонування фінансового сектору є однією з головних умов забезпечення зростаючої динаміки розвитку економіки. Це зумовлено тим, що фінансові інститути є постачальниками капіталу і фінансових ресурсів, які потрібні підприємствам для розроблення нових і вдосконалення наявних товарів, виходу на нові ринки, використання інновацій, аутсорсингу, упровадження нових технологій та оновлення виробничих фондів. Рівень активності у сфері інвестиційної діяльності зумовлює достатній рівень мобільності капіталу, що може виявитися вирішальним чинником для забезпечення розвитку більшості сегментів економіки.

В Україні спостерігаються несприятливі макроекономічні тенденції, зумовлені нестабільним економічним і політичним середовищем та які зумовлюють високу волатильність на ринку національної валюти, низький рівень інвестиційної активності та високу інфляцію. Це може бути причиною значних збитків банківської галузі протягом останніх трьох років. Тому виникає необхідність дослідження, яким чином збитковість і низький рівень фінансової та інвестиційної активності в банківській сфері впливає на розвиток економіки, а саме на динаміку макроекономічних індикаторів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження впливу банківської галузі на формування ВВП України не розкрито достатнім чином у науковій літературі. Науковці торкаються цієї теми з концептуального і теоретичного погляду, ігноруючи практичний аспекти вимірювання впливу результатів діяльності банків на макроекономічні показники через використання математичних засобів (кореляція, регресія

тощо). До вчених, які приділяли увагу теоретичному розв'язанню проблеми, слід віднести таких, як: С. Майовець, Х. Флюд [1], Ю. Вербицька [2], Ю. Герасименко [3], Л. Бушовська [4]. Зазначені науковці приділяли увагу впливові фінансових відносин та інвестиційної активності у фінансовому секторі на економічне зростання країни.

Деякі науковці здійснюють аналіз агрегованих показників успішності функціонування певної сфери фінансових послуг. Так, Л. Шірінян, А. Шірінян [5], В. Фурман [6] і багато інших учених приділяють значну увагу аналізу динаміки страхового ринку, досліджуючи його вплив на економічний розвиток України. Проте ці та інші науковці залишила поза увагою проблему дослідження впливу результатів діяльності банківської галузі на макроекономічні показники, а саме на ВВП.

Виклад основного матеріалу. Функціонування банківської сфери в умовах високого рівня інфляції та нестабільності валютного курсу зумовлює високу можливість потенційних втрат на ринку депозитів та кредитів. Це, у свою чергу, може несприятливо відбиватися на результатах діяльності інших галузей економіки. Високі ставки на кредити і високий рівень ризику на ринку депозитів, а також недовіра населення до вітчизняної банківської системи зумовлюють необхідність упровадження регуляторних заходів з боку уряду і превентивних заходів з боку окремих суб'єктів господарювання. Це актуалізує необхідність дослідження впливу результатів діяльності банківської галузі на динаміку ВВП.

Динаміка розвитку банківської сфери України протягом 2000–2016 рр. була вкрай нестабільною. Можна

відзначити період з 2005 до 2008 рр., коли розвиток галузі супроводжувався зростанням активів, власного капіталу і нарощенням депозитів і кредитів. Проте вже 2009 року відбувається значне погіршення показників, настільки несприятливе для галузі, що Асоціація банків України навіть не надає інформації за той рік. Як відомо, тоді відбулась девальвація гривні, найбільша з часів 1994–1996 рр. Знецінення національної грошової

одиниці становило більше ніж 50% її попередньої вартості. Цей та інші фактори зумовили зменшення ВВП і погіршення всіх сфер економіки, не тільки фінансового сектору. З того часу розвиток фінансових інститутів відбувається нестабільно, значна частка українських банків є збитковими. На *рис. 1* зображено динаміку обсягу зобов'язань вітчизняних комерційних банків за період з 2000 до 2016 рр., млн грн.

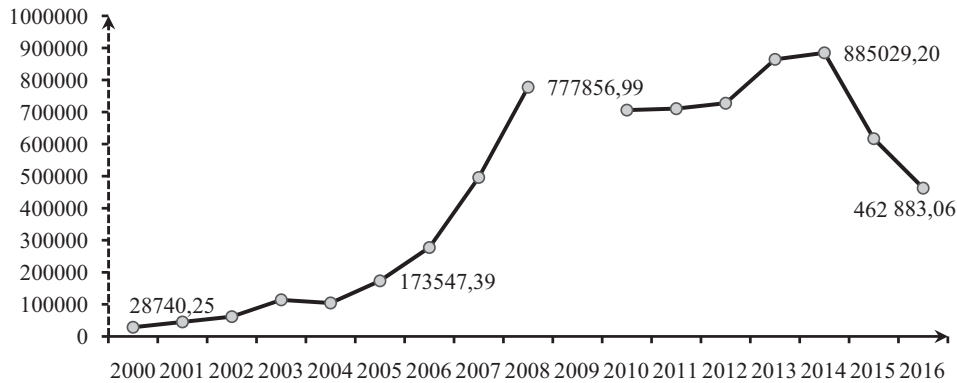

Рис. 1. Динаміка сукупного обсягу зобов'язань українських банків за період з 2000 до 2016 рр., млн грн

Примітка. Побудовано за даними Асоціації банків України [8]

Динаміка сукупного обсягу зобов'язань вітчизняних банків протягом періоду з 2000 до 2016 рр. характеризується нестабільною тенденцією і є зростаючою до 2014 року. З 2014 до 2016 рр. національна економіка перебуває на етапі рецесії, що відбивається на динаміці активності фінансових інститутів, у тому числі банків.

Як бачимо з *рис. 1*, найбільші темпи зростання зобов'язань банківської сфери спостерігались протягом періоду з 2005 до 2008 рр. включно. Саме на той період припадає найбільш «піковий» етап розвитку національної економіки. Динаміка росту зобов'язань у той період часу пов'язана зі зростанням економічної

активності в Україні, і не тільки. Глобальна фінансова криза 2008–2009 років несприятливо позначилась на більшості індустріальних країн, проте якщо говорити про Україну, то для неї наслідки цієї кризи відчутні й досі, оскільки фінансова активність вітчизняних банків зменшується.

Вагомим показником, який характеризує успішність банківської сфери, є також власний капітал, динаміка котрого відображає «приплив» або «відплив» багатства в цей сектор. Тому для більш повної картини на тлі розгляду динаміки зобов'язань доцільним є дослідити тенденції, що притаманні для власного капіталу (*рис. 2*).

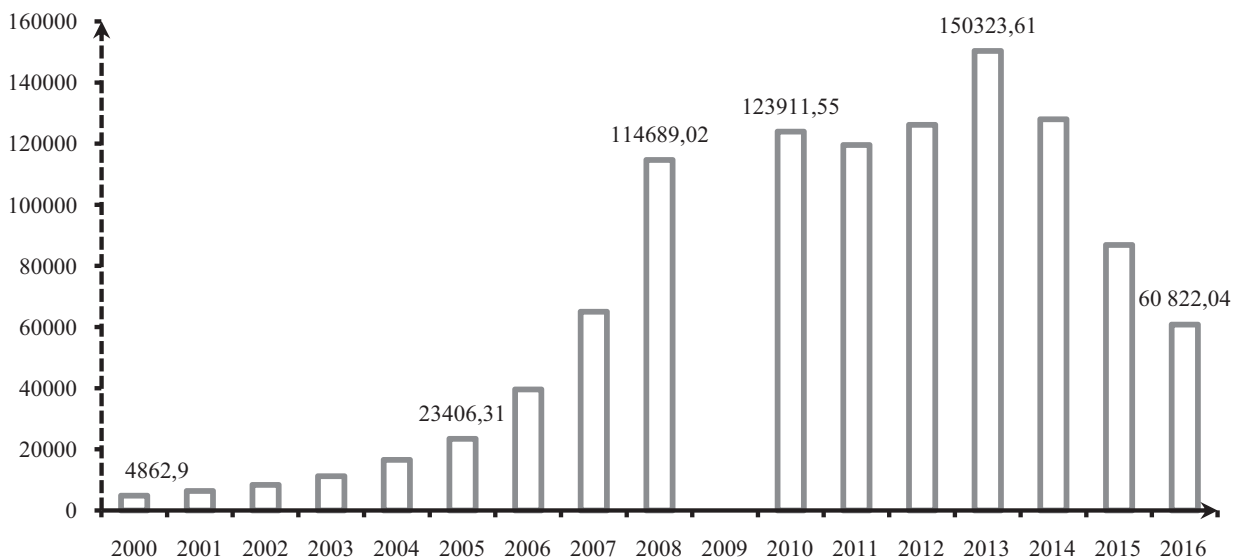

Рис. 2. Динаміка сукупного значення власного капіталу українських банків за період з 2000 до 2016 рр., млн грн

Примітка. Побудовано за даними Асоціації банків України [8]

Якщо розглянути *рис. 2*, то можна відзначити, що між динамікою власного капіталу і зобов'язань спостерігається висока кореляція, а це свідчить про те, що зниження активності вітчизняних банків призвело до погіршення показників їх успішності. Так, обсяги власного капіталу українських банків зростають протягом періоду з 2000 до 2008 рр., а 2009 року агрегована інформація про цей показник не публікується. Проте найбільше значення обсягів власного капіталу спостерігається 2013-го, який, як це не дивно, не був роком найбільшої успішності для української економіки, адже в той час продовжувалась девальвація національної грошової одиниці і відбувались військові дії на Сході України. Ураховуючи те, що гривня знецінилась приблизно в чотири рази, можна підсумувати, що сукупне значення обсягу власного капіталу українських банків 2016 року є меншим, ніж значення цього показника 2005-го. Таким чином, можна підсумувати, що протягом періоду з 2009 до 2016 рр. відбувається «відплив» капіталу з банківської сфери в Україні.

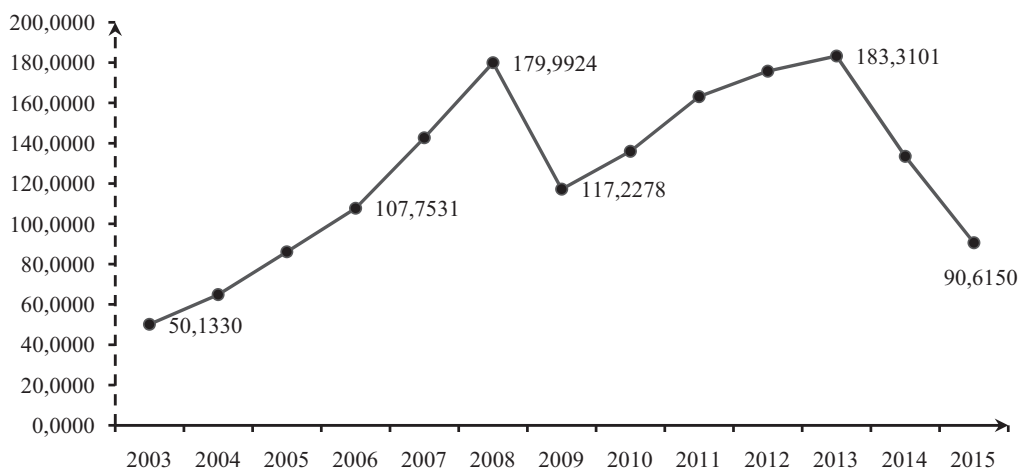

Рис. 3. Динаміка ВВП України за період з 2003 до 2015 рр., млрд дол. США
Примітка. Побудовано на основі даних Світового банку [7]

Проведені дослідження дають підстави говорити про наявність високої кореляції між ВВП і деякими, поки що не врахованими в цій роботі показниками результатів діяльності вітчизняних комерційних банків. Це обумовлює необхідність розрахунку коефіцієнтів кореляції між динамікою ВВП і таких показників діяльності українських банків: 1) сумарний розмір активів, грн; 2) сукупний розмір власного капіталу, грн; 3) загальний обсяг зобов'язань, грн; 4) сукупний обсяг виданих кредитів, грн; 5) загальний обсяг інвестицій у цінні папери, грн; 6) розмір статутного капіталу, грн; 7) розмір депозитів фізичних осіб, грн; 8) обсяг депозитів юридичних осіб, грн; 9) сумарний фінансовий результат, грн.

Інформацію за цими показниками зібрано на основі звітів Асоціації банків України за період з 2000 до 2015 рр. Дані про динаміку ВВП отримано на основі даних Світового банку. На *рис. 4* відображено коефіцієнти кореляції між досліджуваними показниками і ВВП.

Серед причин спаду економічної активності у сфері банківської діяльності в Україні слід назвати таке:

- 1) девальвація національної грошової одиниці;
- 2) зменшення фінансової активності суб'єктів господарювання в умовах економічної стагнації та нестабільного політичного середовища;
- 3) монополізація багатьох галузей вітчизняної економіки, що зумовлено скороченням активності підприємств і збільшенням впливу великого бізнесу через посилення концентрації ресурсів і капіталу;
- 4) високий рівень недовіри населення до сфери фінансів, що зумовлено несприятливим для нього досвідом співпраці з банками у 1990-х роках.

Погіршення макроекономічного становища негативно відобразилося на ВВП України. Так, за аналізований період з 2003 до 2015 рр. динаміка ВВП України була нестабільною, але корельованою з динамікою зміни банківських показників (*рис. 3*).

Тому можна зазначити, що значну залежність між сукупним обсягом активів, власного капіталу і зобов'язань банків та ВВП, і водночас значення інвестицій у цінні папери, впливає значно слабше на ВВП, ніж обсяги виданих кредитів і прийнятих депозитів, а це свідчить про те, що головні результати фінансової діяльності банків визначаються їхньою основною діяльністю, надходження від інвестиційної діяльності не є визначальним.

Найбільшим впливом на ВВП України характеризується обсяг активів банків. Несподівано найменший вплив на динаміку ВВП чинить фінансовий результат діяльності банків, що зумовлено його нестабільністю і тривалим скороченням протягом останніх років. Загальний обсяг збитків за 2016 рік для вітчизняних банків становив 147,12 млрд грн, що в шість разів більше ніж попереднього, 2015 року. Негативна динаміка сукупного фінансового результату банківської галузі зменшує її участь у створенні ВВП, що і відображається на основі розрахованих коефіцієнтів кореляції.

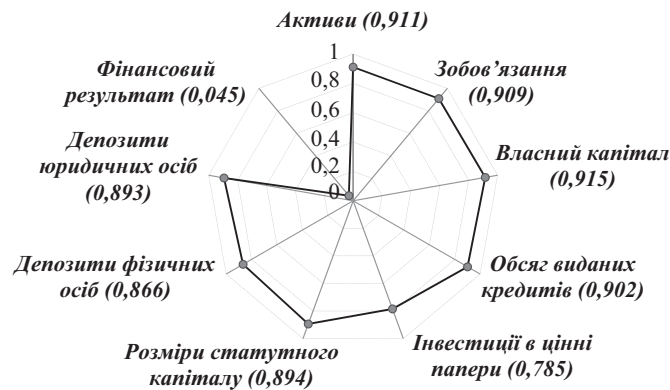

Рис. 4. Значення коефіцієнтів кореляції між ВВП і сукупними показниками діяльності банків України

Примітка. Побудовано на основі даних Світового банку [7] і Асоціації банків України [8]

Висновки. Проведене дослідження показало, що рівень кореляції між динамікою показників банківської діяльності і ВВП є несподівано високим для деяких показників і дуже низьким для інших. Так, розмір банківських активів, власного капіталу і зобов'язань значно більше впливає на ВВП України, ніж динаміка фінансового результату їхньої діяльності. Це дає підстави зробити такі висновки:

- пряма участь банківської галузі у формуванні ВВП в Україні є незначною;

- розмір і структура активів комерційних банків впливають на динаміку грошової маси, що, у свою чергу, значно впливає на величину ВВП;
- регулювання банківської сфери з метою забезпечення економічного зростання не тільки цієї галузі, а й інших має бути спрямоване не на короткострокові фінансові результати, а на довгострокову стратегію нарощення власного капіталу банків і поліпшення їхньої ліквідності.

Список використаних літературних джерел

1. Майовець Є. Розвиток фінансових ринків як передумова економічного зростання в Україні / Є. Майовець, Х. Флюд // Формування ринкової економіки в Україні. – 2009. – Вип. 19. – С. 88–91.
2. Вербицька Ю. М. Інвестиційно-інноваційна діяльність як чинник соціально-економічного розвитку регіону / Ю. М. Вербицька // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 8. – С. 101–105.
3. Герасименко Ю. В. Моделювання інвестиційних процесів в агропромисловому комплексі України : [монографія] / Ю. В. Герасименко, С. В. Козловський. – Вінниця : Глобус-Прес, 2007. – С. 136.
4. Бушовська Л. Фінансова криза та її вплив на інвестиційну діяльність в Україні / Л. Б. Бушовська // Вісник Хмельницького національного університету. – 2011. – № 6 (1). – С. 92–94.
5. Шірінян Л. В. Конкурентоспроможність страхового ринку України в сучасних умовах / Л. В. Шірінян, А. С. Шірінян // Економіка України. – 2011. – № 7. – С. 37–48.
6. Фурман В. М. Страхування: теоретичні засади та стратегія розвитку / В. М. Фурман. – К. : КНЕУ, 2005. – С. 296.
7. Додаткові відомості. України [Електронний ресурс] / Світовий банк. – Режим доступу : <http://data.worldbank.org/country/ukraine?locale=uk>.
8. Аналітика. Показники банківської діяльності [Електронний ресурс] / Асоціація банків України. – Режим доступу : <http://aub.org.ua>.

References

1. Mayovets Ye. (2009) Rozvy'tok finansovy'x ry'nkiv, yak peredumova ekonomichnogo zrostannya v Ukraini [Development of financial markets as a prerequisite for economic growth in Ukraine] Formuvannya ry'nkovoyi ekonomiky' v Ukraini. – Ed. 19. – P. 88–91 [in Ukrainian]
2. Verby'cz'ka Yu. M. (2008) Investy'cijno-innovacijna diyal'nist' yak chy'nny'k social'no-ekonomichnogo rozvy'tku regionu [Investment and innovation activity as a factor of socio-economic development of the region] Aktual'ni problemy' ekonomiky'. – № 8. – P. 101–105.
3. Gerasymenko Yu. V. (2007) Modelyuvannya investy'cijny'x procesiv v agropromy'slovomu kompleksi Ukrayiny [Modeling of investment processes in the agroindustrial complex of Ukraine] [monografiya] – Vinnucya : Globus-pres. – P. 136.
4. Bushov's'ka L. (2011) Finansova kry'za ta yiyi vply'v na investy'cijnu diyal'nist' v Ukraini [Financial crisis and its impact on investment activity in Ukraine] Visny'k Xmel'ny'cz'kogo nacional'nogo univ'ersy'tetu. – № 6 (1). – P. 92–94.
5. Shirinyan L. V. (2011) Konkurentospromozhnist' straxovogo ry'нку Ukrayiny' v suchasny'x umovax [Competitiveness of the insurance market of Ukraine in modern conditions] Ekonomika Ukrayiny'. – № 7. – P. 37–48.
6. Furman V. M. (2005) Straxuvannya: teorety'chni zasady' ta strategiya rozvy'tku [Insurance: Theoretical Foundations and Development Strategy]. – Kyiv : KNEU. – P. 296.
7. Additional information. Ukraine // World Bank // <http://data.worldbank.org/country/ukraine?locale=uk>.
8. Analytics. Banking Indicators / Association of Ukrainian Banks // <http://aub.org.ua>.